

1. Michaelis / Joh. Georg. / diff. de viro stante
inter Myrtos, Halle 1739.
2. Moller / Christoph Gottfr. / diff. de genuina
vorum xarakter et ypostasi notione,
Lippſie 1738.
3. Morheim / Joh. Laur. / diff. de jefu Christo
vindice dogmatis de mortuorum ad
vitam reditu, Helmſt. 1740.
4. Müller / Gottfr. Ern. / diff. de papolatria,
Lippſie 1726.
5. Müller / phil. / diff. de jure Dei in Homines,
jens 1667.
1701
6. Müller / phil. / diff. de regno Israelis reſtauranda,
do, jens 1704.
7. Müller / phil. / diff. de regno Israelis reſtauranda,
crocodilus lachrimans, jens 1733
8. Müller / phil. / diff. de jefu Christo deandropo, jens
1704
9. Müller / phil. / diff. de gloria
temporis ſecundi, jens 1661.

10. Musci / Joh. / diff. ^{1. 1.} p^{ca} memoria Jesu Christi
ejus^{3.} crucifixi, Jene 1681.
11. ———— diff. an conjugium primeva ejus
constitutione salva, inter plures quam
duos esse possit. Jene 1737.
12. ~~X. / A.~~ Epistola de peccato in Spiritum S.
et descensu Christi ad inferos, Jurbaci 1702.
13. Nagelij / Joh. Andr. Mich. / diff. de Lingua
adscita Hominum Orbis Babylonici, Altorfi
1740.
14. Neumann / Joh. Georgij / diff. de bona inten-
tione, plerorumq^{3.} omnium Legatorum Ahylo.
Wittenb. 1706.
15. ———— diff. de palma ab Angelicis non
intervertenda, Wittenb. 1692.
16. ———— diff. de apodeusei fanaticorum,
Wittenb. 1706.
17. ———— diff. de Missionarijs pontificiorum
Wittenb. 1702.
18. ———— diff. de unctione omnia docente
Wittenb. 1699.
19. ———— diff. de poenitentia solenni, Wittenb.
1706.
20. ———— Synopsis errorum fanaticorum
quos tremuli moderni fovent, Wittenb. 1721.
21. ———— diff. de peccato sub spe venie
commisso Wittenb. 1702.
22. ———— diff. de Mensura peccatorum impleti
Wittenb. 1720.
23. ———— diff. de Brabio ante victoriam Wittenb.
1707.

- 24 Neunhertz f. Joh: Gottfr: f. observationes
philologicæ in Malach. II. v. 15-16.
Lippsiæ 1727.
- 25 Nieder f. Joh: Val. Lud: f. quæstiones
de ægælographia. Giffæ 1738.
- 26 Niehenc f. G. Frid: f. diff. exhibens
quæstiones nonnullas de articulo de
Magistratu politico, Rostochi 1706.
- 27 Nimptsch f. Joh: Christ: f. de Ammonitis
a Davide abry crudelitate sub jugum
missis. Lippsiæ 1731.
- 28 Obbarij f. Christoph. Lud: f. diff. de tempera-
mento Johannis Apost. Cholericæ,
1735.
- 29 Olearij f. G. phil: f. diff. de reverentia
doverfus Deum, se ipsum, et alios.
Lippsiæ 1730.
- 30 Olearij f. Gottfr: f. diff. de probatione
spirituum, Lippsiæ 1711.

M. 1.
DISSERTATIO PHILOLOGICO-THEOLOGICA
DE
VIRO STANTE INTER
MYRTOS

AD
ZACH. I. 7. seqq.

QVAM

FAVENTE SVMMI NVMINIS GRATIA

SVB PRÆSIDIO

IOANNIS GEORGII MICHAELIS

SS. THEOL. PROFESS. PVBL. AC ILLVSTR. GYMN. REG.
REFORM. EPHORI

IN ILL. GYMN. REG. REF. AVDITORIO

AD DIEM XIII. MART. A. C. M D CC XXXIX.

AB HORA IX - XII. ANTEMERID.

PLACIDO EXAMINI SVBMITTIT

HENRICVS ANDREAS HAVPT,

COTHEN. ANHALT. S. THEOL. CVLTOR.

HALLE MAGDEBVRGICAE.

Litteris IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typ.

DISSERTATIO PHRASEOLOGICA THEOBALDI

VIRO STATU TERTIO
MYRTOS

AD
SACHS. J. V. 1799

ANNO

FAVORITE SYMMI NIMIS GRATIA

SVB OR. P. 1799

IOANNIS GEORGII MITCHELLIS

SS. THEOL. PROM. IVRS. ADHIBENS. CLAM. P. 1799

PRINCIPAL. P. 1799

IN HIC GYMNASIO REG. P. 1799

AD DIEM MARTIS P. 1799

AD HORA. XII. P. 1799

PRINCIPAL. P. 1799

HENRIGVS ANDREAS HALL

COL. P. 1799

CON. P. 1799

ANNO P. 1799

P. 1799

DISSERTATIO PHILOLOGICO-THEOLOGICA
DE
VIRO STANTE INTER
MYRTOS.

ad Zach. I. 7. seqq.

ARGUMENTVM.

Zachariae vaticinia, speciatim praesens visio, ab obscuritate nimia vindicantur. §. I. Analysis totius visi instituitur. §. II. De viro stante inter myrtos diuersa sententiae producuntur, α) illorum, qui personam aliquam diuinam, filium Dei, β) qui angelum creatum, Michaelem, γ) hominem illustrem, Alexandrum, intelligi volunt. §. III. Eximioris in sententias illas instituitur, demonstraturque, per virum illum non nisi filium Dei significari. §. IV. Viri huius spectatur (L) adiunctum, equus, qui repraesentat belli ducem ac imperatorem, quod confirmatur a) quia in fronte positus. §. V. b) Quia equus colore rubro tinctus, qualis in paludamentis indicium belli secuturi. §. VI. (II) Situs, inter myrtos, ubi inquitur in discrepantiam, quae inter codicem Graecum & Ebraeum offenditur, ac genuina vocis מרר significatio inuestigatur. §. VII. Myrti conspiciebantur prope fluuii profunditatem, quod myrtorum natura conuenire demonstratur. Visionem hanc vati, in Babylonia existenti, oblatam fuisse, vel statum Iudaeorum Babyloniensium respicere, negatur. §. VIII. Myrtos designare pios ex Israelitarum gente, qui diuinis castigationibus subacti, virtutis pietatisque odorem sparserint, & quidem virtute angeli vindicis, in medio illorum consistentis, ostenditur. §. IX. Significatus vocum מרר ארמים שרקים לכוני excutitur. §. X. Per equos, diuersis coloribus pictos, non potiora orbis imperia, sibi inuicem succedentia, nec reges aliter atque aliter in Iudaeos adfectos, nec denique apostolos, apostolicosque viros intelligendos esse. §. XI. Sed potius angelos, eosque non malos, quod Coecelius opinatur, sed honos. §. XII. Equorum colores designare angelorum qualitates & effectus, quos ex consilio diuino in populis Iudaeae vicinis ediderunt. §. XIII. Angelum loquentem in

A

prophe-

propheta non esse ipsum illum virum stantem inter myrtos, filium Dei, nec angelum custodem prophetae, sed spiritum sanctum ipsum intus doctorem. §. XIV. Subiicitur *αἰτιολογία*, in qua omnia ad scopum suum reuocantur. §. XV. Coronidem imponunt portismata practica, quae ex viso hoc inferuntur. §. XVI.

§. I.

Visio, in quam curam atque cogitationem in praesentia defigimus, siue emblematum concinnitatem, siue illius argumentum, siue denique scopum consideres, adeo excellens est atque eximia, ut cum praestantissimis quibusque vaticiniis iure optimo configi possit. Diffidendum tamen non est, genuinum illius sensum non ita in propatulo esse. Licet enim angelus interpret emblematum, in illa occurrentium, sensum determinarit, est tamen ille *generalis*, nec ad specialia subiecta restrictus. Emblemata, quibus visiones Zachariae absoluuntur, eius sunt indolis, ut, nisi certa illorum attributa designentur, interpretis iudicium suspensum teneant, & nisi eorundem in sacris usum in promptu habeat, & cum re, cuius signa existunt, curatius componat, illum in diuersum facile abripere possint. Non tamen est, quod Iudaei vatem nostrum nimiae obscuritatis insimulent, ac si hac ipsa reliquorum oracula longe superet, de cuius interpretatione certi esse non possimus, si vel maxime explicatio quaedam ab angelo interprete subiungatur, donec venerit *doctor iustitiae*, verba sunt R. SAL. ISACIDIS. Haut inuitus largior, si per *doctorem iustitiae* intelligit hospitatorem, olim promissum, nos de oraculorum diuinorum veritate certo persuasos esse non posse, nisi per ipsum: in quo eiusdemque regno uti plurima vaticinia implementum sunt sortita, ita spiritum nobis parauit, qui quem ad modum priscorum vatum ora soluit, ita etiam nos per illuminationem mentis, diuinarum litterarum beneficio accensam, in rectum illorum sensum inducit. Generatim prophetas, qui a soluta captiuitate floruerunt, ambiguitatis

tatis incusat, eiusdemque rei causam a vi spiritus prophetici debilitata arcessit KIMCHIVS, adfirmans: כח הנבואה היתה הלכת ודלה מימי הנולדה לפיכך לא בארו את רבניהם ולא חבינו המראות כאשר הם, *his prophetica magis magisque diminuta est a diebus captiuitatis; ideo neque explanant verba sua, neque intellexerunt visiones, quem ad modum superiores prophetæ, excepto Daniele.* Sententia certe iniuria in spiritum prophetiæ, in vatum sacrorum auctoritatem, in populi denique reducis conditionem, qui non minus prophetis, iisdemque excellentioribus spiritus prophetici donis insignitis, egebat. Potuit tamen forsitan ratio quæpiam subesse, quare hanc culpam in prophetas illos coniiciant. De Zacharia nostro suspicatur Cel. WOLFIVS 1), obscuritatis ipsam postulasse, quod intelligere nollent tam clara, que de Messia in illo existant, vestigia. Peculiarem obscuritatis huius nostræ visionis rationem repetunt tum ex illius argumento, tum ex ipsa vatis confessione v. s. pronuntiantis, ראיתי הלילה i. e. uti KIMCHIVS interpretatur, במראות הלילה in visionibus tenebrosissis ac obscuris instar noctis, qua ipsa etiam chorda oberrat ABEN ESRA 2). Nec ab hac interpretatione sibi cauerunt interpretes Christiani. HIERONYMVS communi quasi doctorum ecclesiæ nomine ita inquit: ceterum ecclesiarum magistri, noctem, in qua cernitur visio, obscuritatem mysticæ visionis intelligunt, quos sequuntur OECOLAMPADIVS, CALVINVS, alii. Error inde fluxit, quod vocem ליל non tanquam notationem temporis, quam quidem adiunctionem visionis huius acceperunt, cum alias nomina temporis litteram נ præfixam habeant. Sed illam aliquando omitti, patet ex Ruth. I. 12. & Neh. II. 12. & surrexi, לילה nocte, siue noctu, prouti R. ISACIDES per לילה recte interpretatur. Ita sane vocem in hoc nostro loco reddit IONATHAN VSIELIDES, quem Judæi alias magni faciunt. Interpretatio LXX vidualis dubia videri posset, quæ habet ἕως τῆν νύκτα, sed nomina temporis

A 2

1) Bibl. Ebr. Vol. II. p. 189. 2) Præf. præmiss. comm. in Zach

ris aliquando quarto casu posita inuenias. Recte ABARBANEL, cuius verba breuitatis caussa latine reddita exhibemus, *propheta Zacharias*, inquit, *vbi voluit enarrare visionem, quam vidit, dicit in initio verborum suorum ראיתי הלילה*, quasi diceret, nolite cogitare, visionem hanc esse somnium visionis nocturnæ, profecta ex operationibus facultatis imaginatriçis: sed ecce cum hæc contingerent NOCTE, eloquium Dei clarum directum est ad me, vidi illam oculis meis. Nox igitur opprefferat vatem, & quidem ipsa illa, quæ diem XXIV. m. Schebat præuertebat, qui ex sententia HIERONYMI 3) nostro *Februario*, vel potius *Januario*, si initium anni sacri a Nisan ducendum, respondet. Spissæ tenebræ oculorum lumina clauserant, lux spiritus mentem totam circumfundeat, eandemque miro quodam splendore collustrabat. Vbi nocturno tempore voces ac labores hominum, ferarum, iumentorum, auium conticescunt, nec sensus externarum rerum motibus adficiuntur, homo aptus est admodum, qui illapsus spiritus sancti recipiat, isque menti eius rerum diuiniorum imagines offerat, quibus propius tuendis eo magis vacare potest, quo minus a sensibus eorundemque obiectis turbatur. Quæ ratio esse videtur, quare Deus vates sacros visionibus nocturnis haut raro est dignatus Dan. VII. 27. Nul- lus tamen intercedo, quo minus arcanior quædam ratio noctis huius dari queat, cum visio hæc tota eo sit comparata, vt piorum Abrahamidum animi ex calamitatum, quibus tum temporis vrgebantur, tenebris erigerentur ac solatii futuræque tranquillitatis lux blandior tristem aduersitatum ac infortuniorum noctem disiiceret. Certe caligo ista, quæ Abrahamum percellerat Gen. XV. 12. fuit symbolum ærumnarum ac laborum, quos illius posterum in Aegypto toleraturi erant. Num vero vati nostro *dormienti*, an *vigilanti obtigerit*, dicere non habeo. Prius cuiquam ex c. IV. 1. videri posset, posterius ex c. II. 1. adlubuit GVRTLERO 4). Hoc tuto adfirmare licet,

3) opp. T. III. p. 1709. ex edit. *Domni Jo. Martianay*. 4) theol. proph. c. II. §. 6. p. 15.

licet, emblemata adeo concinna, præstantissimarum rerum viuiddissimas effigies, non nisi per spiritus diuini manum in ipsius phantasia delinearî ac menti eius contemplanda exhiberi potuisse.

§. II.

In visione hac habemus (N) emblemata, representata Zachariæ v. 8. (2) illorum ad petitionem vatis interpretationem, ab angelo interprete datam v. 9 - 11. Emblemata sunt (α) viri insidentis equo rufo, consistentis inter myrtos, (β) equorum varii generis colorum, a tergo viri illius conspctorum v. 8. Prior ex characteribus suis cognoscendus, posteriorum generalis aliqua ratio redditur. Vir ille, qui præcipuam personam prophetici huius spectaculi constituit, describitur (1) ab adiuncto, equo, (2) loco, siue situ, inter myrtos.

§. III.

α) Virum illum quod attinet, quoniam nominatur **איש**, item **מלאך יהוה** angelus Domini, interpretes ad characteres illius non satis attendentes, in sententiarum diuortia secedunt. Sunt qui filium Dei, tum temporis promissum Messiam, sunt qui angelum aliquem creatum, sunt denique qui hominem, sed illustri virtute ac dignitate conspicuum, intellectum volunt.

I. Priscos Judæos, **καταχρησιν** patrum secutos, hic personam aliquam diuinam vidisse, ex iis, quæ RAYMUNDVS MARTINVS ex cod. Sanhedrin nomine R. IOCHANANIS adducit, dispa-

lescit: **בקש הבה להפך את כל העולם כלו ללילה והנה איש**

רוכב על סוס אדום אין איש אלא חכה שנ יהוה איש מלחמה
voluit Deus benedictus integrum mundum conuertere in noctem, & ecce vir insidens equo rufo, non est homo, sed DEVS BENEDICTVS ipse, de quo dicitur (Exod. XV. 3.) Jehoua vir belli, insidens equo rufo 5). Quæ ipsa etiam tanquam

A 3

senten-

5) pug. fid P. III, dist. III, c. XVI p. 846. quem locum latine iam dum exhibuit CALOVIUS bibl. illustrat. T. II, p. 925. & ex illo LAMPIS diff. de spirit. sanct. VII, c. X. §. 29, p. 22, 23.

sententiam antiquorum sapientum repetit KIMCHIVS, sed R. SAL. BEN. MELECH truncata exhibet, quoniam causæ suorum obesse videbat: quod Judæis recentioribus solemne esse, ut priscorum verba vel prætermittant, vel mutilent, adductis exemplis monstravit erud. POCOCHIVS 6). Ex verbis IOCHANANIS hoc mihi videre videor, virum hunc spectasse tanquam Jehouam pariter ac hominem, θεανθρωπον, qualem vates Messiam fore, præsignificarunt. Filium Dei hic intelligendum esse, ex Christianis interpretibus, tum antiquis, tum recentioribus, sentiunt plures. CYRILLVS, Zachariam τὸ θεοῦ παῖδα τοῦ ΚΥΡΙΟΥ ἐν εἰδει τῷ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ 7), pronuntiat. AMBROSIVS ex eo, quod equo infederit, Messiaæ perpeffiones præsignificatas fuisse existimat 8). Huic ipsi sententiæ dubitanter calculum adiiciunt OECOLAMPADIVS & CALVINVS, maiori id fiducia facit GVALTERVS, quam recentiores magno numero sequuntur, ex quibus nominare possumus DRVSIVM, LVC. OSIANDRVM, IVNIVM & TREMELLIVM, INTERPRETES BELGAS, DIODATVM, COCCEIVM, CALOVIVM, CROCIVM, MARCKIVM, HÖEKE, GERBADE, alios.

II. *Angelum creatum*, Michaëlem, populi Judaici præfidem, hic intelligendum esse, communis fere Judæorum recentiorum est opinio, ex quibus adpellasse sufficiet R. SAL. ISACIDEM, ABEN ESRAM, KIMCHIVM. Hanc ipsam ex patribus suam fecerunt haut pauci. Ita HIERONYMVVS, hunc *Hebraei Michaëlem angelum putant, qui vltor iniquitatum & peccatorum sit Israel*; negandum tamen non est, ipsum *mystice* per illum intelligere dominum saluatorem, quod in seqq. pluribus declarat. In eundem sensum commentatur THEODORETVS: *δεικνυσι γὰρ αὐτῷ ἀγγελον τον τῆ λαῶν προσαιτουντα. ὁ δὲ ἅγιος Μιχαηλ ἕτος ἦν.* Hieronymi sententiam & verba refert REMIGIVS ANTISSIODORENSIS 9). Patrum sententiam sectantur fere doctores ecclesiæ Roma-

6) not. miscell. c. VIII. p. 302. seqq. 7) comm. in Zach. opp. T. III. p. 658. 8) in symb. apostol. opp. T. IV. p. 195. 9) biblioth. patr. magn. T. I. p. 742.

Romanensis, quos inter eminent CORN. a LAPIDE, EMM. SA, DE REYROLES, alii. Quam tamen ita exornant, ut Christum minime excludunt velint, litteraliter, quæ Zacharias de viro hoc habet, de Michaële, mystice vero de Christo interpretantes. Hanc ipsam etiam interpretationem in usum suum convertunt sacrorum Romanensium propugnatores, sanctorum preces pro ecclesia tum in genere, tum in specie, earundemque valorem apud Deum elicientes. Fecerunt hoc fratres WALENBURGH 10). Ex illis, qui ab ecclesiæ Romanæ consortio alieni exstiterunt, huic opinioni pollicem premit illustr. GROTIUS: *per angelum, inquit, inter myrteta intelligendum Michaëlem Judææ gentis sub Deo presidem, non male ex Daniele, & his, quæ mox sequuntur v. 12. colligunt Ebraei, ut ad h. l. nos docet Hieronymus.*

III. *Hominem, & illum quidem illustrem, Alexandrum Macedonem innui, docet ARIAS MONTANVS. Cuius interpretationem his proponit verbis a LAPIDE: noue Arias per virum hunc accipit Alexandrum Magnum, cuius equus fuit rufus, sc. Bucephalus; ita dictus, quod capite & colore similis esset boui, boues autem communiter sunt rufi, præsertim in Græcia, aliisque regionibus calidis. Quod autem viderit virum hunc stantem inter myrtos, id ipsi denotat victorias Alexandri, reportatas a Dario ac Persis, quibus confectis, imperium tandem a Persis ad Græcos transierit. Quam ipsam etiam refert IO. de REYROLES. Hanc sententiam quod nouam adpellat, in eo fallitur oppido, ipsam illam enim ante Ariam in medium protulit ABARBANEL, qui non solum in hac visione Alexandrum insidentem Bucephalo offendit, verum etiam alias illius res hic delineatas esse autumat. Myrti sunt ipsi iusti illius ætatis, quos inter Simeon iustus excelluerit, a quibus Alexander, tanquam vir stans inter myrtos, vbi benigne acceptus, incolumitatem vrbi atque templo indulserit. Quoniam autem myrti in profundo conspicie-*

10) comp. controu. partic. c. XVI, p. 10, & de vnit. eccles. L. XII. p. 214. opp. T. II.

spiciebantur, cum profundum ex sententia sapientum non sit nisi Babel, mortem Macedonis præcipitatum, quæ ipsum Babyloniam perdomuerit, præsignificari censet. Adhæc SAL. BEN MELECH adfirmat, esse ex interpretibus, qui per virum hunc *Nebucadnezarem* intelligi velint. Sed vereor, ne tribulium suorum sententiam confuse perscripserit. Sunt denique, qui visum hoc Zacharianum de IV. mundi imperiis, sibi inuicem successuris, accipiunt, cumque vaticinio Danielis c. II. componunt; igitur equus ille rufus inter myrtos est *Nebucadnezar*, a quo distinguunt virum insidentem, qui ipsis est *angelus Domini*. Sententiam hanc patris sui fuisse adfirmat KIMCHIVS, quod ipsum etiam BEN MELECH, parum sibi constans, in seqq. adseuerat.

§. IV.

De his interpretum sententiis vt iudicium nostrum expromamus, instituti ratio postulat, in quibus examinandis, ordine retrogrado recedentes, ad illam progrediemur, quam verissimam esse iudicamus. (I.) Homo & quidem Alexander intelligi nequit, quia (1) insignis titulus angeli Domini eidem aptari haud potest, (2) scopus Dei fuit, credentes ex Judæis confirmare, ne animo caderent, sed fiduciam potius conciperent, hostium suorum molimina irrita futura. Ecquod vero solatium piis inde adferri poterat, si quando Alexander, post plurimorum annorum decursum exstiturus, Persarum imperium euerteret, ac aliquo Judæos beneficio mactaret, cum auxilium atque leuamen in præsentia requireretur. (3) Myrti in profundo sunt iusti ex Judæis, qui igitur, quæso, profundum mutata relatione designare potest Babylonem: ne quid dicam, opinionem hanc cum reliquis visi huius partibus conciliari non posse. (II.) Qui angelum Michaëlem intell. ctum volunt, si per illum intelligunt principem omnis exercitus cælestis, qui secundum characteres, quos viri diuini eidem adscribunt, alius esse nequit, quam quidem ipse Dei filius, certe non committunt aliquid, quod cum

cum veritate in concordiam mitti non possit. Qui vero illum tanquam creatum angelum, populi Judaici præsidem respiciunt, illi multis se impediunt difficultatibus, quibus se vix ac ne vix quidem expedire possunt. Vt enim taceam, (α) opinionem de peculiaribus angelis tutelaribus, regioni siue terræ cuidam præpositis, neque scripturæ, neque rationi convenire, (β) sermo vatis nostri eiusdemque συναφεα spiritum aliquem creatum prorsus excludit. Adpellatur יהוה בן עזרא v. 11. 12. imo יהוה v. 13. is igitur angelus est intelligendus, qui simul est Jehoua, magnus ille patris legatus, æternus Dei filius, qui ante suam in carne manifestationem voluntatem Dei hominibus haut raro significavit. Qualis utriusque nominis conuersio etiam habetur c. III. 1. 2. Quare (III.) hoc teneamus, filium Dei sub externa hominis specie vati nostro visum fuisse. Is enim (a) nomine *angeli Dei, angeli factei Dei, angeli fœderis* in V. T. scriptis frequentissime venit, per quem ipsi patris Judæi non angelum aliquem creatum, sed increatum, ipsum Deum intellexerunt, quod adductis antiquorum testimoniis probatum dedit doct. EISENMENGERVS 11). Addamus testimonium satis luculentum, ex antiqua patrum *καταχρησες* procul dubio profectum, in quo angelus Michaël nobis proponitur tanquam intercessor, munere hoc suo in cælis fungens, שבו ירושלים ובית המקדש, *habitaculum, cælum,* ומזבח בנוי ומכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן *in quo est Hierosolyma (cælestis Ebr. XII. 22.) & domus sanctuarii & ALTARE exstructum, prope quod MICHAEL angelus magnus stat & offert super illo sacrificium (conf. apoc. VIII. 3.) 12). (b) Quia huic negotiorum ac moliminum suorum rationem reddunt angeli, a tergo ipsius constituti, quod facere non tenentur nisi Deo, cuius prouidentia tum generali, tum speciali ministro-*

B

rum

11) Euseb. Hist. L. I. c. XVIII, p. 848-850. 12) Hagig. c. II. ex edit. Cl. HOTTINGERI p. 27. conf. VORSTIUS ad Maimon. de fundam. leg. c. III. §. I. p. 27.

rum instar seruiunt. (c) Intercessor populi Israëliti non est nisi eiusdem vindex atque adsertor, qui vi sponsionis æternæ patrem poscere poterat, ut pax ac tranquillitas eidem restitueretur, ne aduersariorum potentia pessum iret, sed potius templum, ad quod tanquam dominus venturus erat, ac vrbs, ex qua reliquias sancti seminis olim collecturus erat, ex rudetibus suis emergerent. Quæ ipsius sponsio quoniam firmo ac immutabili Dei consilio innitebatur, ac *λυτρω*, suo tempore certissime persoluendo, sancita erat, etiam ante quam voluntatem hanc patris sui ipso actu effectui dederat, populi sui causam agere potuit Job. XXXIII. 23. 24. coll. Jes. LXIII. 9. (d) Cuius nomine spiritus sanctus (quod in antecessum sumimus, §. XIV. pluribus demonstrandum) verba bona ac solatii plena, quæ ad Judæos, metu ac solitudine perculsos, reficiendos faciebant, v. 15 - 17. pronuntiat, ille utique persona diuina, ipse Dei filius esse debuit. Igitur *איש* adpellatur, non ac si ex peculiari angelorum ordine fuerit, quos *אישים* dicuntur esse fingit MAIMONIDES, qui *המדברים עם הנביאים*, *ונראין להם כמראה הנבואה* *locuti fuerint cum prophetis & adparuerint ipsis in visione* 13), sed quoniam sub externa specie hominis, quinimo viri conspicui ac excellentis, tanquam vindex, propugnator atque intercessor populi Israëliti vati est oblatas.

§. V.

Cognita persona viri huius, animum intendamus oportet, ut (I.) illius adiunctum nobis familiare reddamus, cuius beneficio dignitas atque officium viri huius magis innotescet. Describitur a vate *רכב על סים*. Generalis verbi *רכב* significatio hæc est, ut denotet rei alicui *eminere* cum vi ac potentia externa eandem subigendi, flectendi, dirigendi. Hanc illi propriam esse adparet ex *הקשת* *הרכב ירך על הקשת* *adplicata*, *eminere fac manum tuam arcui* cum vi quadam ac potentia

13) c. l. c. II, §. 9.

tia externa, vt illum flectas atque dirigas 2. Reg. XIII. 16.
 הרכבת אנוש לראשו equitare, i. e. eminere fecisti cum insultatione quadam *hominem capiti nostro* Pf. LXVI. 12. הרכבתך equitare feci i. e. eminere feci te excelsis terræ Jes. LVIII. 14. Quæ ipsa significatio obtinet, vbi Deus dicitur equitare super celos Deut. XXXIII. 26. Pf. LXVIII. 34. quoniam ipse est eminentior cælis omnibus ac mirabilia potentiae suæ effecta edit in cælis & per cælos. Hinc recte omnino censet MAIMONIDES notioni רכב significatum *dominii* inesse 14). Quoniam autem is, qui iumento vehitur, illi eminet, illud domat, mouet & ducit, prout & quocumque libuerit, illoque tanquam instrumento aliquo pro beneplacito suo vitur, verbum רכב ad illum actum designandum adhibetur: quo ipso etiam significatu apud Arabas venit, quo de videri possunt CASTELVS & GOLIVS. Talis hic nobis vir ille proponitur רכב על סוס insidens equo, quæ verba LXX. conuertunt ἐπιβεβηκως ἐπι, vel, vti in Alexandrino cod. legitur, ἐφ' ἵππον. Quam interpretationem, me quidem iudice, præter rationem sollicitat MARCKIVS, qui forsitan in oculis habuit id, quod IUL. POLLVX obseruat 15), conuenientius ἐπιμαδιζεν, βριαυτοτερον durius ἐπιβαυειν de equis dici. Quæritur tantum, num verbum ἐπιβαυειν vim verbi רכב commode exprimere possit? Verbum רכב & adscensum & sessionem & progressum ambitu suo inuoluit, cui verbum ἐπιβαυειν satis apte respondet. Ita enim aliquando simplicem sessionem exprimit Leu. XV. 9. aliquando adscensum & sessionem a progressu distinctam 2. Sam. XIX. 27. 1. Reg. XIII. 13. Omnem verbi רכב ambitum circumscribit, vbi de Messia dicitur ἐπιβεβηκως ἐπι ἐνον Zach. IX. 9. Matth. XXI. 5. Vim igitur verbi huius minus adsecutus HIERONYMVS, reddendo adscendens. Quod autem equo insidens repræsentetur, למרות שליחו, ad

B 2

ad

14) more neuoch. P. I, c. LXXX. p. 128. seqq. 15) onqm. L. I. c. XI, p. m. 54.

ad indicandam *celeritatem missionis ipsius*, quæ sententia est KIM-
CHII, quo cum paria habet THEODOREIVS, nimis est generale,
specialius significari existimarim relationem, quam in hoc
viso ad populum Judaicum vir ille habet. Equi aptantur il-
lis, qui in bellum sunt ituri Jer. L. 42. coll. Pf. XXXIII. 17. Quæ
de caussa *equus* symbolum *belli*, indeque *secuturæ pacis* habe-
tur, quod VIRGILIUS obseruat, Anchisen ita loquentem in-
troducens:

bellum o terra hospita portas.

BELLO armantur EQVI: BELLVM hæc armenta minantur.

Sed tamen idem olim curru succedere fueri

Quadrupes, Et frena iugo concordia ferre.

Spes est PACIS ait 16).

Potius igitur adparatus, quo se vir hic conspiciendum dedit,
fuit bellicus. Quare utroque pollice premo, quod CYRILLVS
notat: ἀντιλεξομαι δια ΤΕΤΕ ΤΟΝ ΟΙΟΝΕΣ ΠΩΣ ΕΜΠΕΙΡΟΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΙ ΕΙΔΟ-
ΤΑ ΤΑ ΤΑΚΤΙΚΑ 17). Non miles aliquis gregarius, sed impera-
tor in hoc nobis emblemate exhibetur, qui quidem loco suo
consistebat, paratus tamen hostium impetum reprimendi, si
quam vim hostilem tentaturi essent, eosdemque conficiendi,
quo suis salutem, adflitam adhuc, restitueret. Si quando rei
militaris scriptores equitum præfectos nobis describunt, eos-
dem equis pariter insidentes proponunt. Ita quippe VEGETIUS:
eligendus est decurio, qui turma equitum præponatur, in primis
habili corpore, ut loricatedus Et armis circumdatus omnibus, cum summa
admiratione EQVVM possit ADSCENDERE, EQVITARE fortissime 18).
Sic Messias tamquam dux atque imperator, rem suam feliciter
gesturus, nobis effigiatur *equo insidens* Pf. XLV. 5. & ad modum
huius nostræ visionis expressum videtur id, quod habemus
Ap. VI. 2. Adhæc, *positus viri huius militiæ ducem aliquem at-*
que imperatorem nobis exhibet. In fronte locatus erat, cu-
ius tergum premebant equi. Moris autem est, ut fortes ac
pru-

16) Aeneid. L. II. 539-543. 17) in Zachar. opp. T. III. p. 659.

18) *dere milit.* L. II. c. XIV. p. m. 38. 39.

prudentes imperatores in primis ordinibus versentur, quo milites hortentur, ipsos in hostes ducant, aciem instruant, ac animum addant. Apud ipsos Ebræos *duces in fronte populi positi fuisse*, non sine ratione adfirmat MAIMONIDES 19). Certe vir ille, strictum gladium manu sua tenens, qui se *principem exercitus Domini* fatebatur Jos. V. 13-15. coram Josua confitebar, adeoque exercitum populi Israëliti, qui tum temporis in obsidione vrbis Hierichuntinæ hærebat, præcedebat. Quo de doctiss. MASIVS omni iure pronuntiat, *fuisse æternum Dei filium, & perpetuum principem directorem que populi Dei* 20).

§. VI.

Adparatui huic adcommodus est admodum color, quo equus, cui infidebat vir hic, pingitur. Erat אדום אדום equus ruber. Græcus interpres reddit πυρροῦ, quasi ignis colore fuerit imitatus, ροδῶν rubicundus, ruber, interpres Chaldaeus, quo ipso colore equi occurrunt Zach. VI. 2. Apoc. VI. 4. Intelligendus est color, qualis est sanguinis in animalibus, vnde vox אדומים per adiectam אד explicatur 2. Reg. III. 22. vel qui ad coccineum proxime accedit Jes. I. 18. qui color in equis spadiceus, itemque balius adpellatur, quo colore qui tingiti sunt equi, maxime laudantur 21). Inde nouum argumentum nobis exsurgit, in viso hoc prophetico imperatorem effigiari, ad vindictam ab hostibus sumendam paratum. Bene admodum monet THEODORETUS: *το δε τε ἰππε πυρρον την κατα των εθνων ἀγανακτησιν δηλοι. ὑψαιμον γαρ καὶ ὑπερυθρον το θυμοσδες* 22). Ex symbolis, quibus scriptura vitur, hoc firmatum videmus, Jesaias vindicem illum populi Dei, victoriam ab hostibus reportantem, proponit nobis *rubris indutum vestimentis* Jes. LXIII. 1. 2. vel quoniam heroes bellici talibus ornati vesti-

B 3

bus

19) de regib. ex interpr. Leydeckeri c. VII. s. 4. p. 106. fasc. IX. col. lect. Cren. 20) in Jos. bibl. crit. T. II. p. m. 134. 21) ANT. THYLES. de color. p. 169. conf. ISIDOR. orig. L. XII. c. I. p. II4. 22) opp. T. II, p. 887.

bus procedebant, vel quia recenti hostium cade vestes sanguine resperſæ erant. *Paludamentum*, qua voce, notantibus VARRONE ac S. POMPEIO FESTO 23), omnia insignia & ornamenta militaria prisca designabant, speciatim *oblamydem purpuream* significat 24). Vestem hanc ISIDORVS HISPALENSIS describit, *paludamentum* erat *insigne pallium imperatorum*, COCCO PURPVRA que *Sauro distinctum*, quod ubi induisset imperator, *palam faciebat*, BELLVM futurum 25): hinc illud proprium dicitur imperatoribus APVLEIO 26), & PLVTARCHVS nominat *σπαθηγινην ἐοικητα*. Deos etiam aliquando *paludatos* conspectos fuisse, poetarum testimoniis comprobatum dedit NIMTSCHIVS 27). Quod de paludamento in medium protuli, accurate consentit cum eo, quod rei Romanæ scriptores memoriæ proditum reliquerunt. In *prælium* quippe *euntibus*, VALERIO MAXIMO auctore, *album aut purpureum paludamentum* dare solebant 28), utrumque in signum prosperi euentus. Prius, ut spem de victoria reportanda restarentur, posterius ut fiduciam suam declararent, fore, ut imperator hostium sanguine pacem redimeret. Quare mali ominis signum habebatur, ubi Crasso, contra Parthos moturo, *paludamentum pullum* tribuebatur. Nec huius coloris vestis propria erat imperatoribus solum, verum etiam eodem infecti amiciebantur milites gregarii. Obseruat hoc scholiastes HORATII 29), cuius verba hæc sunt: *Romani milites in bellum euntes COCCINEIS sagis utebantur, ut ne quis vulneratus, cruoreque suo resperſus, terrorem incuteret sociis, nam coccineus color cruori similis est*. Ex his igitur certum est, imperatores vestibus coccineis amictos, fausti ominis ergo, ad prælium sese accinxisse, qui ubi reuertebantur, purpureis pariter ornati vestibus,

viam

23) p. 31. 355. 24.) NON. MARCELL. de propr. ferm. p. 787.
 25) orig. L. XX. c. XXIV. p. 1302. confer. LAZ. BAYF. de re vestiar. c. XI. p. 49. seqq. 26) apol. p. m. 288. 27) diss. de θεοφανεία θεων §. 21. p. 56. 57. 28) L. I. c. VI. n. II. p. m. 70.
 29) ad libr. epod. od. IX. v. 28.

viam inter festiuas populi adclamationes læti carpebant. In-
nuit hoc Sulmonensis vates :

Hos super in curru, Caesar, victore ueheris

PVRPVREVS populi vite per ora tui.

Quaque ibis manibus circumplaudere tuorum;

Vndique iactatato flore tegente vias 30).

Quare cum color ruber coccineus & purpureus non sine ratione
in paludamentis imperatorum eligeretur, vbi & copias suas in
hostes ductabant, & victoriis onusti ad lares suos redibant:
color equi huius felicem certaminis euentum, quod princeps
militiæ populi Dei aditurus erat, vati ac piis ex Israëlitarum
gente ob animum & oculos posuit. De eo vt certiores red-
deretur Abrahami progenies, plurimum sane referebat. Ab
aliis hostium suorum aperto laceſſebantur marte, ab aliis per
cuniculos petebantur, nec, cum illorum opes attritæ essent
admodum ac prostratæ omnino, vlla super spes illis erat, quam
quæ reposita in illo, qui pios patres a pluribus retro sæculis
portauerat, inque re angusta præsentissimum auxilium, vbi ad-
flictionibus subacti ad gratiam diuinam se receperant, præſti-
terat. Qui mysterium hic aliquod quærent, per equum rubrum
designari corpus, quod ex casta virgine adsumsit optimus so-
spitator 31), & id quidem propterea, quoniam terra, vnde
suam traxit humanitatem in primo homine, rubra seu rufa fue-
rit, cui diuinitas velut equo rufa infederit, quod de REYROLIS
32) sibi persuadet, vel quod corpus eius sanguine in diris suis
perpeſſionibus rubuerit, quod autumat REMIGIVS ANTISSIDO-
RENSIS 33): videant, ne iustos doctrinæ allegoricæ limites
transmittant, ac vagæ imaginationis impetu abrepti, eas
commentationes protrudant, quæ fundamento omni desti-
quantur. Hoc cuique attendenti facile adparet, filium Dei,
qua

30) vrist. L. IV. eleg. II. 47 - 50. 31) AMBROS. in symb. apost.
opp. T. IV. p. 105. 32) in Zach. p. 237. 33) biblioth.
magn. patr. T. I. p. 742.

qua nasciturum olim, & ob perpeffionum diritatem sanguinis
imbre perfufum, in hoc vifo mitrime proponi.

§. VII.

(II.) *Situm viri huius definit vates* והוא עמד בין ההרדים
 & ille stabat inter myrtos. Lectionem hanc genuinam esse, eo
 minus mihi est dubium, quoniam illam interpres Chaldaeus,
 satis antiquus, retinet, conuertendo והוא קאם בין אלניא
 והרדים & ille consistebat inter arbores myrtorum, siue myrtetum, de
 adfumento isto רי בכבל que erant in Babele, postea videbi-
 mus. Quare græcum, legentem, & ille stabat ἀνεμισσον των
 ὄρεων των κατασκίων inter montes umbrosos, minime moramur.
 Qua de lectionis differitate, vnde illa ortum traxerit, quæri-
 tur inter eruditos. Erudit. DRVSIVS הררים montes pro הרדים
 myrtis legisse suspicatur, quod additur κατασκίων per metony-
 miam effectus facili negotio ex במצלה extundere potuit,
 quia contradictionem inuoluebat dicere montes in profundo;
 montem autem umbram promittere, abunde constat. Cui
 coniecturæ & ipse album adicerem calculum, modo ex hac
 ipsa ratio reddi posset, quare in cod. Alexandrino & apud CY-
 RILLVM δυο ὄρεων & in Aldina editione δυο των ὄρεων legatur. Po-
 tiori igitur iure hoc adfirmauerim, interpretes visum hoc no-
 strum composuisse cum illo, quod c. VI. 1-3. Zachariæ est
 monstratum, in quo exhibebantur ipsi duo montes anei, ex
 quibus equi prodibant, iisdem fere, quibus nostri, infecti co-
 loribus; quæ opinio cum animis ipsorum sederet, montes il-
 los nostro intulerunt. Quam lectionem animaduertentes an-
 tiquæ ecclesiæ doctores, quos patres adpellare moris est, cum
 ob idiomatis Ebræi imperitiam ad ipsos fontes regredi minus
 liceret, quinam illi duo montes sint, inuestigare sunt adgres-
 si. CYRILLVS Alexandrinus montem Stonem & Samaria, THEO-
 DORETVS, Cyri episcopus, interpres alias prudens ac industrius,
 ad allegoriam conuersus, per montes firmitatem ac sublimitatem
 angelici presidii, per umbram diuinae prouidentie certitudinem, sub
 qua

qua piis tuto dolitescere liceat, indigitari existimant. Bene tamen sese habet, quod Theodoretus addit, AQUILAM & SYMMACHVM non *den*, sed *μυρσινεωνας myrteta* legisse; quem ad modum etiam HIERONYMVS lectionem Ebraicam a prisca Itala interpretatione, in qua legitur *inter duos montes umbrosos*, discrepare obseruat. Denotat autem *μυρσινεων* locum myrtis confitum, a *μυρσινη*, pro qua attice dicitur *μυρσινη*, quæ vox, vt PHAVORINVS docet, & fructum & locum, in quo myrti proueniunt, significat. Apud Ebræos vox *הרם* tantæ est amplitudinis, vt & arborem & locum, in quo floret, & fructum, quem profert, exprimat. Radicem apud Ebræos superflitem non habet. Apud Chaldæos est *הרם* *saliit, subsiliit, saltitauit*, Syris est *הרם* *studuit, diligens, sollicitus fuit*. Inde num vocis *הרם* origo arcessenda, aliis disquirendum relinquo: saltim natura myrti non repugnat, quæ, vt Cel. HILLERVS obseruat, *natura sua est fruticosa & penitus παραβλασικη, multos a radice pullos emittens, & maxime est fertilis, bis ferens* 34). Ab hac ipsa voce puella illa Judaica, quam postea Ahasuerus rex matrimonio sibi iunxit, a Mardochæo adpellata est *הרסה* Esth. II. 7. cui nomen Persicum *אסתר*, quod Persis pariter *myrtum* denotat 35), responderet, quod confirmatum dedit HILLERVS 36), ex cuius sententia est compositum ex *הרם* *myrtus* & *הירה* *thera*, vel *ther*, vt sic *myrtum nigram* designet. Quare vero a myrto fuerit nuncupata Esthera, illius rei rationem explanat Targum, *adpellarunt illam הרסה quoniam ipsa erat iusta, & iusti, qui similes existunt אסלה myrto, Estheram adpellarunt, eo quod modesta erat in domo Mardochai.*

§. VIII.

Quas vidit myrtos vates, *במצלה* *in profundo* fuisse dicuntur, quod additur, tum ne quid naturæ emblematis aduersum diceretur, tum vt concinnitas toti huic viso constaret, ac emblemata rebus, quarum signa existebant, responderent.

C

Vox

34) Hieroph. P. I. p. 233. 35) CASTELL. lex. heptagl. col. 807. 36) c. I. p. 237.

Vox מצלה denotat *profunditatem*, & illam non generalem, sed qualis speciatim deprehenditur in aquis, & quidem maris voraginibus Exod. XV. 5. coll. Zach. X. 11. Pf. LXVIII. 23. Mich. VII. 19. quibus quoniam res, quæ immittuntur, plane obtentur, vt in cospectum non veniant, tenebræ illis adscribuntur Pf. LXXXVIII. 7. Juxta has profunditates conspectæ sunt myrti, littera enim מ præmissa commode per *prope*, vel *iuxta* conuerti potest, vt Jos. XXIV. 26. 2. Sam. XVII. 18. 2. Chronic. XXIV. 8. alia exempla ex NOLDIO repeti possunt. Vidit igitur vates locum aliquem decliuem, vel mare, quod suis littoribus erat instructum, & prope illud myrterum; quod vtrumque ad emblematum concinnitatem multum facit. Myrtos inter illas arborum species refert SALLVSTIVS, quæ HVMI arido atque arenoso gignuntur: 37) vbi illud humi, quoniam in vocibus arido atque arenoso nomen solo, quod SCIOPPIVS obseruauit 38), deest, *qualitatem loci* designat. Nec dubium est, quin profunditas hæc prope aquas fuerit conspecta. Quod ipsum etiam naturæ myrtorum probe conuenit, quæ, quod SERVIVS notat 39), *littoribus gaudent*, vti ipse VIRGILIVS canit:

LITTORA myrtetis latissima 40),

vbi loca myrtis confita pro *myrtis*, quæ prope littora felicius proueniunt, ponuntur. Quando igitur adfirmamus, myrtos has prope aquarum fluentia vati fuisse visa, nihil adseueramus, quod a myrtorum indole est alienum. Animaduertit hoc iamdum ABEN ESRA & ABARBANEL: *in profundo*, כי במצלה כריכת מים וסביבותיה הדמים, quoniam in profundo est alueus aquarum & circa illum myrti sc. sunt conspectæ. Locum hunc terram Babylonicam fuisse, Judæorum doctores, IONATHANEM secuti, qui verba nostra conuertit, *inter myrteta, quæ erant in Babele,*

37) Jugurth. c. XLVIII. conf. quæ Cocceius ex Matthiolo & Theophrasto ad h. l. notauit, 38) ad Sanctii Mineru. L. IV. p. m. 478. edit. Perizon. 39) ad Virgil. Georg. L. II. 64. 40) Georg. L. II. 112.

Babele, adseueranter pronuntiant. Fecerunt hoc KIMCHI, ABAR-
 BANEL & R. SAL. BEN MELECH. Quam sententiam sequi vide-
 tur HIERONYMVS, saltem Judæorum interpretationem absque
 vlla addita *ἐπιμαρτυρίας* prætermittit: *Et quod steterit inter myrta,*
que erant in profundo, per myrtos intelligi voluit prophetas & sanctos,
qui in medio captiui populi versabantur, & erant in profundo, con-
 sentit REMIGIVS ANTISSIODORENSIS. Vnde hoc consequeretur,
 visum illud prophetæ, in terra Babylonica existenti, obie-
 ctum fuisse; saltem populum Judaicum, in Babylonia deten-
 tum, respexisse. Sed obseruari velim, α) vatem Zachariam
 vna cum reducibus in terram Judaicam iamdum fuisse reuer-
 sum ac tribules reduces compellasse Efr. V. 1. VI. 14. Sed β),
 quod magis stringit, visio hæc spectat Judæos, post diutur-
 num exilium in terra sua versantes, quorum animi cum inter
 spem atque metum dubii ac suspensi hærerent, elegantissimo
 hoc viso erigendi. Denique γ) myrti, quod statim dicere
 adgrediar, præsentem Judæorum in terra sua statum commo-
 distime depingere possunt. Vnde visum hoc Zachariæ in ter-
 ra Judæa obtigisse, Judæosque in terra sua, non qui reman-
 serant in terra Babylonica, respexisse, ac illorum statui adcom-
 modatum fuisse, iudico.

§. IX.

Cuius autem rei signum existierint myrti, inter interpre-
 tes non omnino conuenit. Quidam *modum reuelationis* huius
 per myrtos in profundo declarari statuunt, quæ obscura sit ac
 perplexa. Quod cum specie quadam dici posset, si quidem
 myrti in altum adsurrexissent, vt virum illum plane obumbras-
 sent. Profunditas, vt §. VIII. demonstratum est, ad *concin-*
nitatem symboli, non ad *modum reuelationis* spectat. REMIGIVS
 ANTISSIODORENSIS per myrta itelligit *angelicas potestates, qua*
Christo in carne posito ministrarint. Sed vero Christi manifesta-
 tionem in carne per visionem hanc præsignificari, probari ne-
 quit. Præterea equi consistentes post virum inter myrtos de-
 signant angelos, igitur myrti rerum ab angelis diuersarum
 symbola esse debent. CORNEL. a LAPIDE *Christum ex Maria vir-*

gine procreatum hic vidit, sed quam lynceus etiam voluit esse Loiolita, non tamen animaduertit, virum hunc non *prodiisse*, nec *adscendisse* ex myrtis, sed in illarum medio conspectum fuisse. Ad veritatem propius accedit, quod iamdum R. IOCHANAN obseruauit, אין הדסים אלא צדיקים *non sunt myrti, nisi iusti* 41), R. DAV. KIMCHI generatim Israelitas intelligit. Quod symbolum adeo peruulgatum inter Judæos, vt etiam in prouerbiū abierit אסא דקאי בני חליפי אסא שמיה ואסא קרו ליה *myrtus flans inter urticas, myrtus nomen eius, & myrtum vocant eam* 42), cuius sensum hunc volunt esse, Israelitas nomen sanctum manere, licet in peccata incidant. In sacris litteris per myrtum intelligitur is omnis, qui ampliore viarum Dei cognitione instructus, spiritus sancti vberioribus donis delibutus, fructus Deo acceptos in laudem ac gloriam eius, aliorumque ædificationem profert Jes. XLI. 19. LV. 13. Quare IONATHAN in posteriori loco vocem הדם non inepte interpretatur per דהלי חטא *metuentes peccatum, vel cauentes sibi a peccato*. Et certe myrti Israelitarum, & speciatim piorum, & quidem quales tum erant, symbolum sustinere possunt. Myrti (1), quas inter filius Dei comparebat, erant *positæ in profundo solo*: sic Israelitæ diuturni exilii molestiis subacti, non alta spirabant, sed ipsorum animi humi repebant, viribus suis diffisi, auxilium omne a Deo vnice præstolabantur. (2) Myrti crescunt in arenoso loco, quem tamen aquarum fluentia adluunt atque irrigant. Ira Dei, quæ ipsos adhuc exagitauerat, ac hostium furores, quibuscum diu admodum colluctati erant, omni fere solatio illos exhauerant, vt efferuescentiæ diuinæ æstu ac aduersariorum violentia confecti fuissent omnino, nisi benignitatis diuinæ ac gratiæ supremi Numinis fiducia, latium instar irriguorum, resecti essent. (3) Myrtus habebatur sym-

41) apud RAYM, MARTIN, l. c. 42) BUXTORF, lex Talmud, p. 154. & 773.

symbolum *venustatis* ac *amoris*, vti *Esther* procul dubio ob insignem suam formam ac decentes mores מִדְּמִיתָ a myrto, ab *amabilitate* sua est dictitata *Esth.* II. 7. Est enim myrtus, vt verbis *PIERII VALERIANI* 43) vtar, *arbuscula omnium delicatissima, perpetuo tam virore spectanda, quam foliorum specie, suauissimoque odore prestans, vt non immerito sit Veneri, dea omnium delicatissima, dedicata* 44). Sic *Israëlitæ*, foedati licet, quod ad externam speciem, ob calamitatum grauitatem, his ipsis vero meliora edocti, ad Deum seria poenitentia redeuntés, amorem Dei ac redemptoris sui de nouo prouocarunt, vt se illis dehinc benefacturum ac pupillæ oculi sui instar defensurum esse, sit pollicirus. (4) Myrtus perpetuo virore vigebat 45), ex eiusdemque baccis succus gratissimus exprimebatur. Quare *PLINIVS* adfirmat: *succorum natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex vna omnium olei viniq; bina genera fiunt* 46). Hoc igitur symbolo pios ex *Israëlitarum* gente monitos voluit Deus, vt in pietatis omnisque virtutis studio constanti animi proposito persisterent, eaque opera ederent, quibus Dei fauorem ac gratiam sibi adiungerent, suauissimumque de se odorem spargerent, quem admodum myrtus, *Aegyptiaca* potissimum, perhibente *PLINIO*, odoratissima erat. (5) Myrtus habebatur symbolum *letitiæ*, quare illi, quibus *ouatio* decernebatur, *corona myrtea* caput redimiti, urbem ingrediebantur, qua ipsa postea ornabantur, quibus *triumphi* honos 47) adiudicabatur, cui vsui etiam adhibita fuit in *conuiujs & epulis*. Inde igitur *Judæi* promissis Dei firmiter innitentes, certo

C 3

- 43) hierogl. L. L. f. 373. col. 2. 44) *Veneri* sacram fuisse, docent *SERVIVS* ad *Aeneid.* L. V. 72. schol. *HORAT.* ad L. III. od. IV. 19. 45) *PLINIVS* H. N. L. XVI. c. XX. p. 321. 46) L. XV. c. XXIX. p. 308. conf. quæ *HILLERVS* ex *Matthiolo* ac *Dioscoride* L. I. c. 128. p. 232. notauit. 47) *PLIN.* l. c. *PIER. VALERIANVS* c. l. conf. *VAL. MAXIMVS* L. III. c. VI. p. m. 305. *AGELLIVS* N. A. L. V. c. VI. *DEMST.* ad *ROSIN.* p. 1620, 1621. it. p. 1689.

to persuasi esse poterant, fore, ut ipsorum luctus in læticiam conuerteretur, deque hostibus suis læti triumphum agerent, ac Deo pro auxilio præstito ouantes atque triumphantes gratias persoluerent. At enimvero nil quidquam horum tuto præstolari potuissent, nisi certi fuissent, filium Dei vindicem atque principem exercitus diuini in medio sui versari. Hic, cum humiles essent, neque a terra altius se tollere possent, omni præsidio externo destituti, ut hostes vndique impetum facere, ipsosque proculcare potuissent, potentia sua aduersus omnem impressionem defendere erat potis, spiritus sui dotibus ita exornare, ut Deus, cum ante ira in ipsos efferbuisset, gratia ac amore complecti posset. Cuius inuicto robore freti, certissimam hanc animo suo concipere poterant fiduciam, in ipso victores existuros, ac hostibus suis præualituros. Nec absque ratione locus hic myrtis confitus, tanquam emblema ecclesiæ Judaicæ nobis proponitur, uti locus *patens* atque *apertus*, cum alias instar vineæ ac horti sepimento atque maceria probe muniti ac ab omni parte *clausi* effigietur Jes. V. 5. Thren. II. 6. Ps. LXXX. 13. coll. Matth. XXI. 33. Cant. IV. 12. Quo ipso *primo* quidem misera Judæorum conditio indigitatur, quippe enim, ubi adhuc Deus auxilio suo ab ipsis discesserat, liberæ hostium excursioni, nemine prohibente, expositi erant. *Inde* vero monentur pii, non esse quod de rebus suis sint solliciti, quod externa potentia se spoliatos videant, cum Jehoua ipse cum præsidio angelico sit in medio sui, qui futurus esset *murus igneus circumcirca* Zach. II. 9. Denique tacite innuitur, myrtetum hoc futuris temporibus ita ampliatum ac protensum iri, ut etiam *myrti*, i. e. homines spiritualibus donis decorati, sapientia cælesti omnique virtute ac pietate vigentes in, vastissimis gentium solitudinibus Jes. XLI. 19. quibus termini nulli, quam quos extremus orbis ambitus posuit, sint existuri.

§. X.

Contemplatio viri stantis inter myrtos ducit nos (β) ad con-

considerationem *equorum*, qui post ipsius tergum locati erant. Qui quoniam nutum viri illius obseruabant, mandato eiusdem per terram, ad illius statum explorandum, emissi erant, ac voces reddunt, quibus rationes expeditionis suæ expromunt v. 10. 11. non nudi equi, sed instructi sessoribus suis iisque ratione ac consilio agentibus, sunt intelligendi. Relatorum ea est natura, vt ob mutuum, quem inter se habent, nexum, altero nominato, alterum, maxime vbi quæ circumstant, id patiuntur, simul intelligi debeat. Equi nominantur, simul vero illorum rectores inuoluuntur Jer. XLVI. 9. quem ad modum vice versa, obseruantibus A GELLIO 48), MACROBIO 49) & SERUIO 50), *pleraque veterum etas, & hominem equo insidentem, & equum, qui insideretur, equitem dixerunt.* Per hos equites quinam intelligendi, de eo videndum in seqq. In præsentia speculandis tantum illorum coloribus, quibus ab inuicem distinguuntur, immorabimur. Nominantur ארמים ארמים, ex quibus coloribus primus & vltimus difficultatem non habent, medius crucem multam fixit interpretibus. Vocem ארמים Chaldaeus reddit סימקין, LXX. πύρροι, Vulgatus *rufi*, cuius coloris equi etiam iuncti erant curru primo, qui ex monte æneo prodibat Zach. VI. 2. conf. apoc. VI. 4. Qui color græcis scriptoribus dicitur ὄναρι, ξαρι, παρω, frequentius πύρροι, latinis *rufus*, item *burrus*, quod testimoniis in medium prolatis demonstrauit BOCHARTVS 51). Vox לבן *albus, candidus*, satis nota, quo colore infecti equi nobis occurrunt Zachar. VI. 3. 6. apoc. VI. 2. XIX. 11. 14. quales equi inter præcipuos referebantur, ac alios cursu præstare censebantur. Intelligendus autem color *candidus*, qui nitenti quadam luce perfusus erat: cum contra color, qui huic vicinus erat, minus probaretur. Maiori difficultate implicita est

VOX.

48) N. A. L. XVIII. c. V. p. m. 1028. 1030. 49) Saturn. L. VI c. X. p. m. 569. 570. 50) ad Georg. L. III. 116. 51) hieroz. L. II, c. VII. p. 104.

vox שרקים, ad cuius explicationem vbi accedit R. SAL. ISACIDES ingenue fatetur *ignoro, qualis color sit*, & KIMCHI, qui tamen in eruenda genuina vocum Ebræarum significatione multum operæ posuit, dubius hæret, מין צבע שלא נתברר אצלנו, מן הווא *est species coloris, qui nobis perspicue cognitus non est*. Quæ ratio, quare vocem hanc diuersimode reddiderint interpretes. IONATHAN exponit per קוחין, quæ vox, vti BVXTORFVS & BOCHARTVS obseruant, non vno in diuersis editionibus scribitur modo, vt hinc illius significatio incerta videatur. Judicat tamen BOCHARTVS, forte ex græca ποικιλία fluxisse. Alexandrinus interpretatur ποικίλοι, vulgatus *varii*, in qua ipsa etiam sententia fuit KIMCHI, qui explicat per מצויירם, adeo vt color ruber, candidus & niger fuerit commixtus, & inde equi isti fuerint נקודים או טלאים *punctati, aut variegati* 52). Nouam interpretationem est ingressus erud. de DIEV 53), qui ex radice Aethiopica סרק *splenduit, ortus est*, explicat equos orientis solis colorem imitantes, quem fuluum dicere queamus. Sed obseruat BOCHARTVS, vocem סרם apud Aethiopas, vti & Arabicum שרה tantum notare *oriri*, vt hinc de oriente sole passim dicatur, adeoque cum Ebræo זרת, vnde ortum traxerit, conueniat: ex hac igitur radice, cuius generis color fuerit, determinari non posse. Quare cum nulla commoda radix succurrit, ex qua vocishuius significatus definiri queat, recurrendum est ad illius vsum, quo sic ex illis, quæ circumstant, aliquid certi colligamus. Vox שרה aliquoties de vitibus sumitur, sic שרה Gen. XLIX. 11. שרה Jef. V. 2. Jer. II. 21. שרקים Jef. XVII. 8. (quam vocem de vino adhibitam præstantiam illius designare arbitratur KIMCHIVS 54)) de lino vsurpata occurrit Jef. XIX. 9. Vnde colligere licet, talem colorem indigitari, qui ad colorem vuarum, de palmitibus pendentium, & lini quam proxime accesserit. Qui color cum non sit nisi

flauus,

52) lex. p. 531. 53) critic. sac. p. 203. 54) c. l. p. 321.

flavus, qui a ruffeo & albo eft distinctus, hunc intelligi existimamus, vti etiam AQUALA מרקיש reddidit *Ξανθοι*, qui color maxime proprius est lino maturefcenti; hinc PLINIVS 55), apud nos *maturitas* (lini) duobus argumentis intelligitur, intumefcente semine, aut colore FLAVESCENTE. Qui color vbi equis, aut vino adscribitur, adpellatur *gitus*, quod pluribus testimoniis ex scriptoribus tum graecis, tum latinis adstruxit ὁ πρῶτο BOCHARTVS, cuius sententiam tuentur BRAVNIVS 56) & VITRINGA 57).

§. XI.

Quæritur iam, quid per equos hos eorundemque colores sit intelligendum? KIMCHIVS, posito hoc, per equum rufum inter myrtos intelligendum esse Nebucadnezare, autumat, equos rufos referre filium & nepotem illius. Sed quando imperium per illud tempus ab Assyriis ad Persas iamdum transierat, nec interpretatio hæc cum scopo visi componi potest, locum habere nequit. ABARBANEL vti per virum stantem inter myrtos intelligit Alexandrum M. eiusdemque in regno Macedonico successores; ita tres equi ipsi sunt Alexandri præfecti, quos inter vastissimum illud imperium diuisum, *Ptolemaus* sc. *Seleucus* & *Antigonus*. Diuersos equorum colores designare iudicat vel illorum vestitum, vel mores, vel actiones ac negotia, quibus districti occupatique fuerint. HIERONYMVS pariter regna subsequutura delineari iudicat, ita tamen vt equorum colores efficiant *σχετες*, quibus Judæi illis impliciti, ac adfectus, quibus illorum præfides in Judæos ducti fuerint. Igitur ordine inuerso equi albi designant *Medos* ac *Persas*, sub quibus captiuitas soluta & templum restauratum, *varii Macedones*, quorum nonnulli amici, hostes alii extiterint, rufi denique imperium Romanorum cruentum ac sanguinarium, quod populum Judaicum luctuosis cladibus adfecerit, templumque tandem subuerterit. Sed alios esse docet, qui equos illos ita interpretentur. *Virum*, qui adscenderit super equum rufum, *Equos rufos*, *Equos varios*, *Equos albos* designare quatuor regna. *Primum*

55) L. XVII. c. I. 56) de vestit. sacerd. L. I. c. VIII. §. 118. p. 131.
57) ad Jes. V. 2. T. I. p. m. 114. it. p. 561.

mum & secundum sanguinarium, Assyrios & Chaldaeos: quorum primi
 decem tribus sub Salmanassare duxere captiuas: secundi Judam & Ben-
 iamin, incensa Jerusalem ciuitate, temploque subuerso. Tertios &
 quartos varios & albos Medos significare putant & Persas: quorum alii
 elementes fuerunt, ut Cyrus & Darius, filius Hystaspis & Assuerus, quem
 graeci Artaxerxen vocant, alii crudeles, ut Cambyses. CYRILLVS qui-
 dem Alexandrinus fatetur, per equos designari reges huius
 orbis pro diuersa sua in populum Judæum voluntate ac animo,
 ad regna vero ab inuicem distincta cogitationes suas non desle-
 ctit, sed in vno regno Babylonico hæret: cuius reges nomi-
 nat Phul, qui tribus trans Jordanem subegerit, Salmanassarem,
 qui Samariam vastauerit, Sennacheribum, qui reliquias Sama-
 riæ crudeliter deprædatus, & complura oppida Judææ incendio
 deleuerit, Nabuchodonosorem denique, qui Hierosolymam
 ceperit, ac populum in tristem captiuitatem abduxerit 58). De
 tribus sibi inuicem succedentibus summis orbis imperiis, vel
 angelis, qui illis præfuerint, interpretatur equos hos REMIGIVS
 ANTISSIODORENSIS 59), sed quoniam Hieronymi interpretatio-
 nem tantum repetit, illius sententiæ recensendæ non immora-
 mur. Licet autem patres equos fere de regnis, quæ relatio-
 nem aliquam ad populum Judaicum habuerunt, acceperint; ni-
 hilo tamen minus per *sensum* quendam *arcaniorum* ac *sublimiorem*
 HIERONYMVS itemque AMBROSIVS 60), quem sequitur REMIGIVS,
 per equos *varios & albos* intelligunt *apostolos, apostolicosque viros,*
 qui orbem prædicando peragrauerint, quorum alii *rufi*, quo-
 niam martyrio coronati, alii *varii*, quia doctrina & opere ac fi-
 gnorum varietate distincti exstiterint, alii *albi*, quia virginita-
 tis candore & integritate fidei ac mundi cordis puritate præcla-
 ri. Sed quod (1) ad sententiam de regibus illis, quibus nego-
 tium aliquid cum Judæis fuit, illa fere inde orta, quoniam existi-
 marunt, visum hoc nostrum idem esse ac visum Dan. c. VII. &
 Zach. II. & VI. cum tamen visum hoc nostrum ab illis admo-
 dum

58) opp. T. III. p. 659. 59) bibl. patr. T. I. col. 743. 60) in sym-
 bol. apost. opp. T. IV. p. 195.

dum sit distinctum. (2) Ex scopo visionis huius satis adparet, hoc intendisse propitium Numen, vt in presentia Judæorum animus, metu rerum instantium suspensus, firmaretur. (3) Licet suo sensu reges terræ dici possint mitti a Deo, cum per ipsos prouidentiam suam exsequitur; non tamen hic intelligi possunt reges, animis in Judæos diuersi, omnes enim pacem renuntiant: ex illis tamen, quos nominat, quidam pacata atque tranquilla mouerunt, & id facere fuerunt soliti, quoties cum exercitibus suis terras peragrarunt. Quod adiciunt, per equos *allegorice ac mystice* apostolos intelligendos esse, id inde venit, quoniam per virum stantem inter myrtos Christum, eundemque cruore ex perpeffionibus madentem, representari existimant. Cum autem Christus hic nobis minus proponatur, qua *nasciturus*, sed potius qua *decertaturus*, proque populo suo *intercessurus*, illa de apostolis Christi sententia sponte sua concidit. Adde, sensum *mysticum* non tam emergere ex vocibus atque phrasibus scriptorum sacrorum, quam ex *re*, cuius voces atque phrasæ sunt signa.

§. XII.

Per equos autem hos intelligendos esse *angelos*, ex iis, quæ circumstant, colligimus. Visi sunt hi diuino vati non secundum naturam suam, sed secundum *externam adparentiam*, qua in simbolo menti Zachariæ obiecti fuerunt. Illorum symbola sustinere, probamus. (1) Christus proponitur hic tamquam dux ac imperator populi sui, cui angelos iungere conuenientissimum erat, qui ita est princeps angelorum Dan. X. 13. vt angeli *ipsius esse* dicantur Apoc. XII. 7. (2) Vbi de illis pronuntiatur, *perambulasse terram*, effecta virtutis ac potentiae suæ passim edidisse ac more illorum, quos reges ad explorandum emittunt, vicinorum regnorum statum sibi cognitum reddidisse, angelorum officium satis circumscribitur, per quos, tanquam prouidentiae suæ administratos, decreta sua exsequitur. Quare phrasæ hæc התהלך בארץ v. 10. 11. alibi angelis *bonis* Zach. VI. 7. & *satana* Job. I. 7. aptatur. Ipsam hanc locutionem adhibet HESIODVS, qui δαιμονων, per
D a quos

quos Græci *spiritus* inter Deum & homines *medios* intelligunt, officium descripturus, canit:

Φυλακες θνητων ανθρωπων,
Οι ρα φιλασσεσι τε δικας και σχετλια εργα,
'Ηερα εσσαμενοι, ΠΑΝΤΑ ΦΟΙΤΩΝΤΕΣ ΕΙΡΑΙΑΝ 61).

Quæ doctrina de dæmonibus, orta procul dubio ex iis, quæ scriptura de angelis tradit, magnam partem philosophiæ Platoniciæ occupavit, quibus omnia illa opera adsignabant, quæ vt a Deo summo effectui darentur, a maiestate eius & naturæ celsitudine aliena putabant. De quibus conuenienter verbis Hesiodi differit APVLEIVS: *mediorum diuorum ista sortitio est, qui in æræ plagis, terra conterminis, nec minus confimibus celo, perinde versantur, vt in quacumque parte natura animalia, in terra gradientia* 62).

(3) Referunt statum regnorum vicinorum, prouti relationem ad populum Dei habebant, & nunc sub auspiciis filii Dei consistunt, ad vim hostium eorundemque impetum propellendum, vel illos deuincendos proterendosque, quo ecclesiæ quies redderetur. Ipso hoc officio funguntur sancti angeli, qui *castra metantur circa illos, qui Deum reuerentur* Pf. XXXIV. 8. coll. Ebr. I. 14. Symbolum autem, quo hic veniunt, in schola sanctorum erat frequentissimum. Ita *currus & equi ignei sunt angeli* 2. Reg. II. 11. VI. 17. dicuntur *currus Dei* Pf. LXVIII. 18. quibus Deus quasi vehitur, vbi illorum ministerio consilia sua exsequitur; vnde allegoricum nomen כרוך, per litterarum metathesin ex כרך ortum suum trahere, non sine ratione coniçctat de Dieu 63). Et certe symbolum hoc illorum functionibus est ad commodatissimum. Equi a celeritate cursus commendantur Jer. IV. 13. Hab. I. 8. angeli in diuinis mandatis exsequendis summam adhibent celeritatem, vt hinc *ventis & igni*, quorum effectus sunt & celerrimi & potentissimi, adsimilentur Pf. CIV. 4. coll. Ebr. I. 7. Cum autem horum alii spontanea defectione imperio Dei se subdlexerint, alii in concreata perfectione ac puritate perstiterint, quæritur, num *boni*, an *mali* angeli sint intelligendi.

Cel.

62) de deo Socrat. p. m. 46. 63) crit. sacr. p. 5.

Cel. COCCEIVS de *malis* cogitavit angelis 64), a qua sententia non sine ratione discessionem fecit MARCKIVS 65). Et sunt utique rationes satis graues, quibus interpretatio hæc premitur. Nulla indicia in toto viso comparent, quæ ut de angelis malis cogitemus, suadent; multa contra sunt, ex quibus bonos agnoscere possumus. (α) A tergo filii Dei erant constituti, hic autem in media ecclesia Judaica positus erat in præsidium; quare in hunc ipsam etiam finem angeli, sub ipsius militantes auspicis, locati videntur, & sic non mali, sed boni angeli sunt intelligendi. (β) Tantum abest, ut ex hoc loco, quod COCCEIVS vult, adpareat, gentes aduersus Judaicam terram excitasse, ut potius omnia circumquaque pacata atque tranquilla esse renuntiarint. (γ) Probabile non est, visum hoc ad sequentium temporum regna, eorundemque ad remp. Judaicam relationem respicere. (δ) Cum mali angeli semper infesti extiterint populo Dei, quorum princeps contra illum stetit Dan, IX. 13. Zach. III. 1. existimandum non est, horum motibus in acceptis ferendum esse, ut regum alii, quos inter Alexander Macedo referendus, benigniorem in Judæos animum induerint.

§. XIII.

Ex his ubi certum est, per equos angelos, eosque bonos intelligendos esse, videamus oportet, quid colores, quibus infesti conspiciebantur, sibi velint; cum & illi *σχεσιν* suam tum ad angelorum legationem, tum ad præsentem visionem habere videantur. Equi non peculiaria quædam subiecta, a sessoribus suis distincta, symbolice designant, sed vel tanquam *instrumenta*, vel uti *partes* sessorum considerantur. Quare angelorum *qualitates* atque *attributa*, vel *rationem* consiliorum diuinorum, quibus exsequendis seruiunt, declarant. Colorem *rubrum* symbolum esse cædis, bellorum, indeque securitæ pacis, §. VI. est demonstratum. Color *flauus* siue *giluus* mixti est generis, *ex viridi, rufo & albo concretus* 66): designare igitur potest statum

D 3

inter-

64) in Zach. opp. T. IV. p. m. 228. 65) in Zach. p. 243. 244.
66) LAZ. BAYFIVS de re vest. c. II. p. 7.

intermedium, in quo neque pax est certa, neque bellum apertum. *Candidus color, oculis acceptus, quem PYTHAGORAS pronuntiauit τῆς τ' ἀγαθῆς φύσεως. το δε μελαν, τὸ κακῆς* 67), est symbolum puritatis, lætitiæ, tranquillitatis & victoriæ, quod antiquorum testimoniis comprobatum dedit SALDENVS 68). Addam pauca exempla. In gratulationibus moris erat candida veste indutum esse. Rhodiorum legati Romanis de Perseo Macedone deuicto gratulaturi, in vrbe domina CANDIDA visi sunt veste, quod GRATVLANTES decebat 69). Amicos die natali se mutuo excipientes, candidis vestibus indutos, lætitiæ suam significasse, alibi a me est demonstratum. In triumphis coloris huius vsus erat multus. Camillus, Veis captis, teste LIVIO 70), curru EQVIS ALBIS iuncto urbem est inuectus, qui mos ab hoc primum ortus, ipsi inuidiam quidem multam conflauit 71), sed a sequentium temporum imperatoribus absque vlla querela fuit adhibitus; quinimo cum temporis lapsu pompa illa triumphalis insigniter est aucta. Elegantia sunt verba PLINII: *priores inuehi & importari solebant, non dico quadriiugo curru & ALBENTIBVS EQVIS, sed bumeris hominum* 72), quare APVLEIVS imperatoribus tribuit QVADRIGAS ALBAS 73). Qui ipsi, vt gratitudinem suam diis testatam facerent, Joui Capitolino bouem ALBAM & indomitam mactabant, quod luculentis testimoniis HORATHII 74), & IUVENALIS 75) firmari posset, si res illa nunc ageretur. Quando autem ex iis, quæ adhuc dicta sunt, abunde adparet, colorem album signum pacis ac qualiscunque lætitiæ priscis habitum fuisse, quid prohibet, quo minus dicamus, equos hos repræsentare angelos, ex consilio diuino missos, vt pacem inter homines concilient, illorumque animos ita adficient, vt ad pacem colendam studium atque operam suam conuertant.

§. XIV.

67) LAERT. Pythag. p. 589. 68) otior. theol. L. I. exerc. VIII. §. 6. p. 178. 179 69) Liv. I. XLV. c. XX. 70) L. V. XXIII. 71) CVPER. ad Iact. de M. P. p. 167. 168. 72) Paneg. c. XXII. 73) apol. opp. p. 288. 74) epod. IX. 21. 22. 75) Sat. X. 65 - 67.

§. XIV.

Quæ ubi menti prophetæ obiecta fuissent, nec quid ista sibi vellent, quidue significarent, succurreret, res tam eximias cognoscendi desiderio tactus, quærit (2), quis emblematum illorum sensus? Non quærit, quis esset vir ille stans inter myrtos, quem sine dubio ex characteribus suis, & per internam spiritus sancti lucem cognovit: sed tantum est sollicitus de equis, post illum stantibus, qui, qualesque essent, & quod illorum foret negotium. Quem ad modum autem Deus non facile illum destituit, qui arcana ipsius serio ac cum humilitate pernosse discupit; ita spes etiam vatem nostrum frustrata non est. Equorum significationem emblematicam eruimus §. XI. XIII. Quæritur igitur de interprete, cum officium illud duo ab inuicem distincti agere videantur, *angelus loquens in propheta* v. 9. 14. & *vir stans inter myrtos* v. 10. De priore dubii hærent interpretes, num a viro inter myrtos distinctus, & si distinctus, num angelus aliquis creatus, an increatus intelligendus? Angelum loquentem in propheta eundem esse cum viro stante inter myrtos, sententia est ABEN ESRAE, quam ex patribus THEODORETUS 76), ex sequentium temporum theologis amplectuntur LVC. OSIANDER, interpretes BELGAE, DIODATVS, IVNIVS & TREMELLIUS, MARCKIVS, WITSIVS 77). Sunt, qui angelum non nisi creatum intelligunt, quos inter nominandi CYRILLVS 78), AVGVSTINVS 79), GREGORIVS, GROTIUS intelligit *Gabrielem*, distinctum a *Michaële*, qui inter principes, ille contra inter legatos referendus. CORN. a LAPIDE angelum custodem prophetæ, qui ipsi oracula hæc reuelauerit, ac visionem explanauerit. *Personam aliquam diuinam a filio distinctam, spiritum sanct.* intelligendum esse, contendunt OECOLAMPADIVS 80), COCCEIVS, HOEKE, GERBADE, quam ipsam sententiam ornandam suscepit B. LAMPIVS 81). Cum hac adfinitatis aliquid habere videtur.

76) opp. T. II. p. 388. 77) miscell. sacr. T. I. c. VI. §. 9. p. 37. 41
 78) opp. T. IV. p. 73. 79) enchirid. ad Laurent. c. LIX. opp.
 T. III. p. 39. col. 4. 80) in proph. minor. p. 171. 81) diss. de
 spirit. sanct. VII. c. X. §. 29. p. 22. 23.

detur opinio illorum, qui per angelum interpretem *virtutem propheticam* indigitari autumant. Visum hoc est HIERONYMO: *angelus*, inquit, *qui loquebatur in eo* (Zacharia), *SENSVS videlicet PROPHETALIS, promittit, se ostensurum esse, quod cernitur 82*: quod ipsum etiam innuere videtur KIMCHIVS: *qui loquebatur ad ipsum, fuit verbum domini ad Zachariam*. Verbum propheticum, ad vatem delatum, a virtute vaticinandi, qua Zacharias indutus fuit, reuera distinctum non erat. Quæ virtus vbi per metonymiam accipitur pro spiritu, cuius potentia ad futura præsignificanda instructi fuerunt viri diuini, non est quod huic sententiæ dicam scribamus: sin virtus illa in se absque suo auctore ac subiecto spectatur, illius patroni *deuota* loquuntur. Qui angelum aliquem creatum hic locutum volunt, licet habeant, quo se defendant, posse aliquando puros illos spiritus ob perpetuam, quam cum Deo constitutam habent, consociationem, diuinæ voluntatis interpretes agere: tamen si omnia, quæ in visione hachabentur, iusta ponderantur lance, adparebit, ipsum eodem ordine, quo angelus Jehouæ, nobis exhiberi. Angelos aliquando viris sanctis futura prænuntiasse, scriptura sacra passim testatur. Sed vero prophetæ alicui, diuino iussu ad populum Deo sacrum ablegato, angelum aliquem mystagogi instar adpositum fuisse, a cuius ore in explanatione abstrusorum oraculorum totus pependerit, a maiestate diuina, a persona prophetæ, diuino spiritu agitati, alienum esse iudicauerim. Hic vero angelus, qui loquebatur in Zacharia, non in hoc solum viso, verum etiam in sequentibus rationem visionum propheticarum ipsi expromit c. II. 2. 7. IV. 1. 4. 5. V. 5. 10. VI. 4. 5. Qui angelum Jehouæ etiam per angelum interpretem intelligunt, maiorem specie suam ornare possunt sententiam: sunt tamen etiam difficultates, quæ illam premunt. (1) Ratio foret nulla, quare vir ille stans inter myrtos ab angelo loquente adeo solícite distinguatur. Prior adpellatur *vir ille stans inter myrtos v. 10. angelus Jehouæ stans inter myrtos v. 11. angelus Jehouæ v. 12. Posterior angelus*

82) comm. in Zach. opp. T. III. p. 1711.

gelus ille loquens in me v. 9. 13. 14. quæ περιφρασεως dedita opera a propheta additæ videntur, ne quis vnam eandemque personam indigitari existimet. (2) De angelo Jehouæ non dicitur, ipsum directe ad Zachariam locutum esse: de angelo interprete vero pronuntiatur, ipsum non solum *ad*, verum etiam *in* propheta locutum esse. (3) Officiis ab inuicem distinguuntur. Angelo Jehouæ adscribitur *intercessio* v. 12. angelo interpreti vero *manifestatio ac adplicatio* fauoris diuini, per intercessionem angeli Jehouæ impetrati. Igitur in illorum propendeo sententiam, qui hic duas personas ab inuicem distinctas, *filium Dei*, & illum quidem per virum stantem inter myrtos, & *spiritum sanctum*, per angelum loquentem in propheta, intelligunt. Nam (α) vtriusque manifesta est distinctio, quæ cum potissimum sese prodat v. 12. 13. nescio sane, quæ ratio fuerit, quare B. LAMPIVS etiam v. 12. spiritum sanctum intellexerit, proptereaque CELCOCCIVM notauerit. Licet enim haut negem, spiritum sanctum munere aduocati atque intercessoris defungi posse, facit tamen illud pro ratione œconomia diuinarum personarum nomine filii, ad quem proprie intercessio spectat. Cum igitur angelus ille intercessor v. 12. exerte adpelleretur מלאך, & ab angelo collocutore distinguatur v. 13. qui ab Jehoua, angelo Jehouæ, hoc accepisse dicitur, vt proloqueretur *verba bona & folatii plena*; certum est, per illum intelligendum esse filium Dei, per hunc vero Sp. S. cuius est *sumere ex iis, quæ filii sunt & adnuntiare credentibus* Jo. XVI. 14. Præterea illius, ad quem angeli de statu regnorum mundi nuntium retulerant, erat, pro ecclesia orare; sed angeli viro stanti inter myrtos rationem negotiorum suorum reddiderant v. 11. Addo, hic attributa characteristica filii Dei ac spiritus sancti occurrere. Filii est, iram Dei iustam auertere ac fauorem diuinum restituere, spiritus sancti, gratiam diuinam partam per verbum salutis adplicare. (β) Sententia hæc cum analogia fidei optime consentit. Filius, qua salutis humanæ reparator, comitem fere habet spiritum sanctum, qui salutis huius adquisitæ est præco & obsignator.

§. XV.

Quid symbola vati exhibita tum in se, tum in *οχλος* ad
E popu-

populum Judaicum significant, declarauimus, id vnum superest, vt hæc omnia ad scopum suum reuocemus, sicque *ἀποδείξας* quædam singulas eximii visi huius partes connectamus. Scopus visionis fuit, populum Judaicum de gratia diuina reconciliata certio- rem reddere, quo structuram templi ac vrbs absque impedi- mento vrgere posset v. 16. 17. Firmatur hoc ab opportunitate temporis, tum ratione consilii Dei, LXX. annos, deuastationi vrbs atque templi destinatos, ad finem suum properare v. 12. tum ratione vicinorum regnorum, quæ pace gauderent, quod caelestes illi nuntii duci ac imperatori suo significant v. 11. Ob peccatorum suorum atrocitatem LXX. annos captiuitatem to- leraturos esse in terra Babylonica, prædictum fuerat per Jere- miam c. XXV. 11. XXIX. 10. Sed vero quem ad modum in poena, aduersus refractarios Iudæos exercenda, gradibus processit Deus, ita etiam per gradus in vrbe, templo, totoque reipubl. statu re- stituendis, gratiam suam exhibuit. Siue iam initium diuini iu- dicii, siue eiusdem consummationem, cum initio reconciliatæ gratiæ eiusdemque complemento per lapsum intermediarum annorum supputaueris, LXX. annos habebis. Vbi initium capti- uitatis a. IV. Jehoiakimi & primo Nebucadnezaris illigatur Jer. XXV. 1. terminus LXX. a. primo anno Cyri expira- bit, quo ipso edictum de vrbe ac templo restaurandis promul- gavit 2. Chron. XXXVI. 22. 23. Nabuchodonosor a parente in imperii societatem adsumtus, illo post annum & duos men- ses defuncto, XLIII. a. solus imperauit, Euilmerodachus a. II. Neriglissar IV. Beltschatsar XVII. Darius Medus, qui est Cy- axares, II. qui anni cum in se ducti efficiant a. 69. 2. m. edi- ctum Cyri, qui post mortem Cyaxaris auunculi & soceri so- lus imperii habenas capeffuit, in a. LXX. incidit, adeo vt Ju- dæi, cum aliquod tempus ad adparatum itineris, idemque illud conficiendum necessarium fuerit, nonnisi septuagesimo anno elapso Hierosolymam venerint. Quos hic damus annos regi- bus Babyloniorum, accurate conueniunt cum calculo Berosi, cuius fragmentum exhibet IOSEPHVS 83) & EVSEBIVS 84), nisi quod

83) contra Apion, L. I. p. 1044. 1045. 84) præp. euangel, L. IX. c. XL. p. 453. 456.

quod inter Neriglissarum & Beltsatsarem, qui Berofo est Nabonidus, ponat Laborosoar dachum eidemque tribuat m. 9, qui tamen abest a canone Ptolemaico, qui de ceteris totidem fere annos cum Berofo numerat. Berofo autem calculi & canonis Ptolemæi cum supputatione scripturæ ita in concordiam redigi possunt, prout in supp. demonstrauius, & eodem modo LXX. captiuitatis annos numerarunt PRIDEAVX 85) & VITRINGA 86), & illos Daniel c. IX. 2. seqq. intendit. Cyrus igitur vbi a I. imperii sui Esr. I. I. Judæis potestatem in patriam redeundi, ac urbem atque templum restituendi, concessit, illorum multi quidem Hierosolymam contendunt, urbem de nouo moliuntur, aram excitant, templi fundamenta locant: sed Samaritani aliique populi vicini, veriti, ne Judæorum opes, fauore Cyri surgentes, sibi aliquando exitiales essent, structuram hanc omni ratione impedire fategerunt, Cyro belli negotiis districto, vt Judæorum querelæ ad illum tuto deferri minus possent. Apud Cambyfen autem & pseudo-Smerdin tantum valuerunt artes aduersariorum, vt Judæi omnino prohiberentur, ne in incepto opere pergerent. Sed blandior ipsis fortuna adrisit, ad folium imperii Perfici eucto Dario, Hytaspis filio, qui vt Cyrum socerum quacumq; ratione sibi imitandum proposuit, ita edictum Cyri de restauranda vrbe ac templo a. II. imperii renouauit, vtque opus illud strenue vrgeretur, omnibus serio præcepit. Si iam de nouo ad calculos federe libebit, ab omnimoda vrbs deuaustatione ac templi conflagratione ad vsque edictum Darii, potissimum vbi templi cultum restitutum viderunt, habebimus pariter a. LXX. Vrbs Hierosolyma a. II. Zedekiaë 2. Reg. XXV. 2. Jer. LII. 5. Nebucadnezaris 19. 2. Reg. XXV. 8. Jer. LII. 12. igne est deleta. Si iam a. 19. subtraxerimus ab annis Nebucadnezaris, quibus & cum patre, & solus imperauit, remanebunt a. 26. Euilmerodachus præfuit a. 2. Neriglissar 4. Beltschatsar 17. Darius siue Cyaxares 2. Cyrus 7. Cambyfes VIII. inclusis 8. mensibus, quibus pseudo-Smerdis imperium durauit, Darius 2. qui anni si in vnâ colliguntur summam, constituentur a. 68. his vbi adduntur anni duo, quibus elapsis,

E 2

tem-

85) hist. de Juifs T. I. p. 233-235. 86) hypotyp. hist. sacr. per. VI. §. 11-16. p. 88-91.

templi cultum restitutum viderunt Zach. VII. 5. summa LXX. a. emerget. Contigit hæc visio a. II. regis Darii c. II. 7. quem non *Notbum*, sed *Hystaspis* filium fuisse, firmiter persuasi sumus. Quare cum LXX. a. ad terminum suum properabant, tempus hoc veracitati diuinæ opportunum ratus angelus intercessor, precatur: *Jehoua exercituum quousque tu non miseris Hierosolymorum & urbium Jehuda*, quibus tu indignatus fuisti hos LXX. a. v. 12. Particulæ *יְהוָה וְיָמָיו* non sunt signa indignationis, vel querelæ de mora Dei in executione promissionum illarum. Licet enim aliquando hoc sensu accipi possint, vt Exod. X. 3. 7. Num. XIV. 27. 1. Sam. I. 14. 1. Reg. XVIII. 21. tamen vbi in precibus credentium adhibentur, sunt indicium ardentissimi desiderii, innixi bonitate ac veracitate diuina, fore, vt promissis suis fidem sit daturus Ps. VI. 4. LXXX. 5. XC. 13. Non poterat angelus intercessor vllum indignationis aut querelæ signum præ se ferre, eadem enim eius, quæ patris voluntas, sed quoniam in ipso promissiones piis Abrahamidis datæ erant, ac ipse fidem suam interposuerat, porro ipse gloriam Dei adferere ac nomen eius sanctificare debebat, illius erat facere, vt promissa diuina constituto tempore exhiberentur. Erat igitur tempus hoc ratione consilii diuini opportunum maxime, vt in templi ac vrbis structura adsidua opera feruerent. Accedebat status vicinorum populorum, qui moderante diuina prouidentia pace atque tranquillitate fruebantur v. 11. tertio quippe Darii anno, qui labebatur, in toto imperio Persico 87). pax vigeat, cum bellum aduersus Babylonios quinto demum eiusdem anno geri cæptum. Igitur Judæorum erat, omnem negligentiam & torporem excutere, ac operi, quanta poterant, industria insistere, cum, si quidem hostes aliquid contra molituri essent, Darius bellicis curis vacuus, pro ea qua in Judæos ferebatur benignitate, hostium molimina sua auctoritate facile reprimere posset.

§. XVI.

Ex illis autem, quæ adhuc secundum filum vatis nostri produximus, sequentia consecraria, ad instructionem ac consolationem ingenerandam facientia, fluunt:

I. Eccle-

87) demonstratum hoc dedit PRIDEAUX c. I, p. 338. 339.

I. Ecclesiam, quam Deus in his terris colligit, non semper in loco alto esse positam, ut pace ac tranquillitate gaudeat, sed grauibus Dei castigationibus haut raro in miseriarum vallem demitti, idque non alia de causa, quam quo humilitatem suam agnoscat, quo, ubi fidem atque constantiam probauit, suo tempore de nouo exaltetur.

II. Si vel maxime sub manu Dei castigantis gemat, bene tamen esse illi, si lacices gratiae ac spiritus diuini ipsam irrigent, quibus ita reficitur, ut in grauissimis aduersitatibus solatium non desit, crescat, vireat, floreat in omni vitae spiritualis incremento, ut gratus virtutum odor quoquoque sensus diffundatur ac fructus Deo acceptos proferat.

III. Non esse, quod animum abiiciat, si quando hostes impetum faciunt, ac dira quæque minitantur, quamdiu Jesus Christus inuictus ille heros, strenuus suorum vindex, turmis exercituum caelestium stipatus, in illius medio versatur, qui ineluctabili suo robore aduersariorum impetum potentissime infringere, ipsosque spiritu suo ita roborare potest, ut ad excipiendos hostiles insultus sint parati, ac victoriam reportare queant.

IV. Cum sancti illi spiritus sub auspiciis Christi, summi imperatoris sui, militent, eidemque negotiorum suorum rationes reddere teneantur; quanto magis conuenit nobis, qui redempti sanguine eius, sacramentum ipsi, domino ac hospitori nostro, diximus, ut aduersus omnes hostes nostros, carnem, mundum, daemone decertemus, omnesque nostras actiones ita instituamus, quo coram tribunali eius olim constituti, iudicium ipsius animo imperterrito sustinere queamus.

V. Quotiescumque in verbo diuino, ac speciatim sacrorum vatum oraculis quaedam occurrunt, quæ non ilico sunt obuia, quæque iudicium nostrum suspensam tenent, integrum esse nobis recurrere ad summum ecclesiae doctorem, Christum Jesum, qui uti verbum suum per spiritum manifestandum curauit; ita certa nos spes ac fiducia fouet, fore, ut in voluntatis suæ cognitionem, quantum ad nostram salutem & mensuram cognitionis ecclesiae in his terris sufficit, nos intramittat.

VI. Cum Christus non solum protectoris, verum etiam intercessoris munus pro ecclesia sua administret, maxime a quo ipse, super omnia euectus, ad dextram maiestatis patris sui confedit, huic res nostras tuto committere possumus. Tales vero & vita ad obsequium diuinum composita & sanctimonix studio nos geramus oportet, quorum ipse nomina in labiis suis adsumere possit Ps. XVI. 4.

ГЕВОИТО, ГЕВОИТО.

F I N I S,

Quam Deus aeterno sibi iunxit foedere gentem
Abramidum, fuit viribus ipse suis,
Vindicis atque ducis tractavit munia Natus,
Hostiles iras ac rabiem reprimens.
Hæc dum propugnās, HAVPTI doctissime, multa
Dexteritate, TIBI gratulor ex animo.
Perge Dei, quæso, causam defendere, partes
Ornet quo precibus Filius vsque TVAS.

PRAESES.

Du zeigst uns Kluger Freund, den Vorzug Deiner Gaben,
Indem Dein munterer Fuß auf den Catheder steigt,
Und jegund öffentlich die Frucht des Fleisses zeigt,
Den andre, so wie ich, an Dir bewundert haben.
Wolan! so fahre fort und glaube sicherlich,
Wird Dein Verdienst belöhnt, und hört der Himmel mich,
So wirstu Kluger Freund, so mustu auf der Erden,
Dereinst nach Deinen Wunsch vergnügt und glücklich werden.

J. G. Michaelis,
Der Rechte besizener.

Ich wünsche, Werther Freund, Dir tausendfachen Seegen,
Da Dein gelehrter Streit Dir Ehrenkränze zeugt:
Dr. Vorsicht wolle Dich mit lauter Glück belegen,
Bis Dir Dein Wissen einst den Lohn des Fleisses reichet.

C. A. Reinhardt,
S. S. Th. C. Opp. Ord.

Exposcis carmen, quod, ni mihi musa negaret,
Cultius adiiicerem, suavis AMICE mihi!
Hoc vnum faciam, cathedram dum scandis AMICE,
Gratulor, atque precor prospera quæque TIBI.

G. J. Pauli,
S. S. Th. C. Opp. Ord.

J'ad mire TA vertu & TA docte science.
Car les ardents desirs de TON PERE TV devance,
Aussi souhaite je dans l'Eglise fidele,
Clairement TV puisse faire luire TON Zele,
Et qu'a juste titre on puisse dire de TOI.
HAVPT est veritablement defenseur de la foi.

J. G. A. Pulmann,
Magdeb. Et. en Theol. & Opp. Ord.

M. 1.

DISSERTATIO PHILOLOGICA
DE

VIRO STAN
MYR

ZACH. I.

FAVENTE SVMMI

SVB PR.

IOANNIS GEOR

SS. THEOL, PROFESS, PVBL
REFORM

IN ILL. GYMN. REC

AD DIEM XIII. MART

AB HORA IX - X

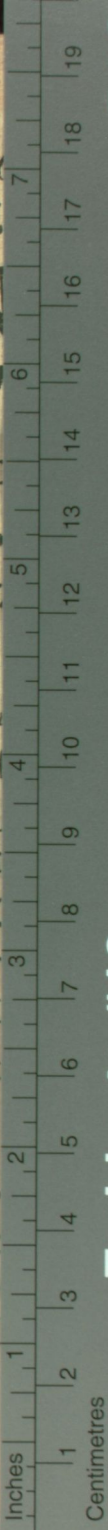
PLACIDO EXA

HENRICVS AN

COTHEN, ANHALT.

HALLE MA

Litteris IOANNIS CHRIS

Farbkarte #13

B.I.G.

